

Obrazovanje za javnu upravu: pregled diplomskih programa javne uprave u zapadnoeuropskim zemljama

*Anamarija Musa**

*Vedran Đulabić***

*Tijana Vukojičić****

*Mihovil Škarica*****

Uvod

Javna uprava, njezina učinkovitost i kvaliteta usluga koje pruža građanima neposredno je povezana kvalitetom njezinih službenika. Važnost obrazovanja, etike i odgovarajuće organizacijske kulture posebno se ističe u procesima modernizacije javne uprave i javnog sektora te potrebe jačanja institucionalnih kapaciteta upravnih organizacija, što je ne samo osnova

* Mr. sc. Anamarija Musa, asistentica na Katedri za upravnu znanost Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (assistant at the Chair of Administrative Sciences, Faculty of Law, University of Zagreb)

** Mr. sc. Vedran Đulabić, asistent na Katedri za upravnu znanost Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (assistant at the Chair of Administrative Sciences, Faculty of Law, University of Zagreb)

*** Tijana Vukojičić, predavačica na Studiju javne uprave Društvenog veleučilišta u Zagrebu (lecturer at the Public Administration Study, Social Sciences Polytechnics, Zagreb)

**** Mihovil Škarica, dipl. pravnik, asistent na Katedri za upravnu znanost Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (assistant at the Chair of Administrative Sciences, Faculty of Law, University of Zagreb)

za uključivanje u europske integracije nego i *condicio sine qua non* funkcioniranja suvremene države i društva. Učinkovitost javne uprave, međutim, nije samo pitanje upravnog standarda, već odgovornosti političke vlasti prema građanima kao krajnjim korisnicima javnih usluga i, na kraju, njezina legitimiteta.

Hrvatska javna uprava prolazi kroz strukturalnu i funkcionalnu transformaciju te modernizaciju načina rada u skladu s europskim i globalnim standardima kvalitete. Razumljivo, provođenje reforme uključuje i poboljšanje kvalitete ljudskih potencijala, a u tom smislu profesionalnost upravnog osoblja postavlja se kao ključno pitanje. Stručnost, znanje i obrazovanje postaju kritične varijable za rješavanje javnih problema i sudjelovanje u složenim političkim i upravnim procesima (v. Koprić, 2007: 42). Stoga je adekvatan sustav upravnog obrazovanja i kasnijeg usavršavanja službenika kamen temeljac za jačanje upravnih kapaciteta i adekvatno pružanje javnih usluga.

Današnje obrazovanje za upravu u Hrvatskoj odlikuje se fragmetiranošću i nedostatkom cjelovitosti u smislu postojanja vertikalno prohodnog sustava visokoškolskog obrazovanja koje bi uključivalo dodiplomske, diplomске, specijalističke i doktorske studije te osiguralo produkciju upravnih generalista. Osim studija javne uprave na nekoliko veleučilišta neujednačenih po kvaliteti izvedbe (ili pri pravnim fakultetima, gdje figuriraju kao neželjeni podstanar) te specijalističkog poslijediplomskog studija javne uprave na Sveučilištu u Zagrebu koji se izvodi tek od 2005., fragmenti upravnog obrazovanja vežu se uz pravnu znanost i namijenjeni su prvenstveno pravnicima (prijasnji magistarski znanstveni studij upravno-političkih znanosti te postojeći doktorski pravni studij javnog prava i javne uprave na Pravnom fakultetu u Zagrebu).

Za razliku od Hrvatske, gotovo sve zapadnoeuropske zemlje razradile su i primjenjuju sustav upravnog obrazovanja koji omogućuje prohodnost i stjecanje viših obrazovnih stupnjeva u okviru upravne struke. Iako se ti sustavi u pravilu vežu uz neku od klasičnih disciplina, uglavnom pravo ili političke znanosti, te pokazuju neke nacionalne specifičnosti ukorijenjene u tradiciji javne uprave i visokoškolskog obrazovanja pojedine zemlje, sve ih odlikuje zaokruženost, usklađenost s potrebama javnog sektora i suvremenim upravnim doktrinama, praktična orijentacija i usmjerenost na rješavanje javnih problema, mogućnost specijalizacije unutar upravne struke te nastojanje da se konačni »proizvod« obrazovanja pokaže sposoban nositi sa zahtjevima budućeg radnog mjesta u bilo kojem segmentu javne uprave. I na kraju, i sustavi upravnog obrazovanja, kao i sama javna uprava, nalaze se u trajnom »stanju reforme«, usklađujući se s izazovima javnih potreba i konkretnim zahtjevima, kao što je npr. bolonjski proces ili europska integracija. Važnost adekvatnog obrazovanja za upravu pokazu-

je se i kroz neke europske inicijative koje nastoje razviti standarde kvalitete te ujednačiti obrazovne programe (v. Zaključak).

U ovom radu donosimo pregled obrazovanja za javnu upravu u šesnaest zapadnoeuropskih država, točnije u trinaest »starih« članica Europske unije te Švicarskoj, Norveškoj i Islandu, uz određene napomene.¹ Prvo, ograničili smo se na prikaz obrazovanja na diplomskoj razini (magistar struke), tj. razini koja slijedi poslije temeljnog, u pravilu trogodišnjeg, obrazovanja (baccalaureus). Razlog tome ponajprije je činjenica da u svim zemljama iz uzorka postoje takvi programi, koji se pokazuju čak i važnijima od dodiplomskih studija javne uprave jer se u nekim zemljama obrazovanje na temeljnoj dodiplomskoj razini i dalje najčešće provodi u okviru temeljnih znanstvenih disciplina (pravo, ekonomija, političke znanosti). Sekundarni razlog je činjenica da upravo ta razina upravnog obrazovanja nedostaje u Hrvatskoj u kojoj prvostupnici javne uprave po završetku trogodišnjeg dodiplomskog studija (i to stručnog, a ne sveučilišnog) nemaju apsolutno nikakve mogućnosti za daljnje obrazovanje. Drugo ograničenje u pogledu prikaza obrazovanja odnosi se na izbor zemalja i studija, a ono je prvenstveno tehničke prirode jer zbog ograničenja u pogledu duljine rada te otežane dostupnosti podataka nismo uvrstili sve zemlje i sve programe. Stoga s popisa »starih« članica EU nedostaju Luksemburg i Grčka, ali su uvrštene »nečlanice« Švicarska i Norveška. Nastojali smo da svaka zemlja osim općih informacija o obrazovanju za javnu upravu bude predstavljena s najmanje jednim obrazovnim programom, a tamo gdje je sustav posebno razvijen, uključili smo dva do tri studija. I opet, tehničke mogućnosti dopustile su samo pregled pojedinog programa u osnovnim crtama, kao što su nastavni plan i struktura, duljina studija i neke posebnosti programa.

Njemačka

Od 1960-ih počinju se izvoditi sveučilišni programi javne uprave namijenjeni obrazovanju upravnih generalista koji su trebali činiti protutežu ili nadopunu legalistički orijentiranoj njemačkoj javnoj upravi. Već od 1968.

¹ Za izradu pregleda programa korištene su informacije s internetskih stranica institucija, studije slučaja međunarodnih organizacija, prethodni radovi istih autora te ostala navedena literatura. Autori zahvaljuju Martini Ivanković, dipl. iur., koja je 2003. kao demonstratorica na Katedri za upravnu znanost dala vrijedan doprinos prikupljanju podataka za Pregled studijskih programa javne uprave u Europi (neobjavljeni rad). Pregled programa u zemljama srednje i istočne Europe donosimo u *Hrvatskoj javnoj upravi*, 3/2007.

na Sveučilištu Konstanz započinje izvedba novog interdisciplinarnog obrazovnog programa za javnu upravu, a od 1976. Visoka škola za upravnu znanost Speyer (*Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften Speyer – DHV*) uvodi brojne poslijediplomske programe, tečajeve i seminare namijenjene diplomantima društvenih fakulteta koji su željeli ostvariti karijeru u upravi. Od početka 1990-ih uvode se dodiplomski i diplomski programi javne uprave, javnog menadžmenta i javnih politika na mnogim sveučilištima, uglavnom fakultetima političkih znanosti, prava ili ekonomije (Potsdam, Halle, Berlin, Leipzig, Rostock, Erfurt), a na nekim se sveučilištima u okviru studija političkih znanosti, menadžmenta ili javnog prava studentima omogućuje specijalizacija iz javne uprave (Duisburg, Manheim, Göttingen, Hamburg, München, Kiel, Würzburg). Također, mnoge visoke škole za javnu upravu (*Fachhochschule für öffentliche Verwaltung*) koje su prije izvodile različite tečajeve i seminare za javne službenike sada nude i studije javne uprave, posebno javnog menadžmenta.

Većina programa njeguje interdisciplinarni pristup uz orijentaciju na pravnu znanost, a posljednja dva desetljeća jača i europska dimenzija. Tako npr. od 1991. DHV Speyer surađuje s fakultetima u Leuvenu, Leidenu, Rotterdamu i Budimpešti u zajedničkom Europskom magistarskom programu javne uprave (*European Masters of Public Administration*), a od 1998. na poticaj njemačkog ministarstva vanjskih poslova u suradnji nekoliko obrazovnih i znanstvenih instituta izvodi se i poslijediplomski program Europski studiji (*Europawissenschaften*) koji priprema studente za rad u tijelima EU i nacionalnim upravama.

Fakultet ekonomije i društvenih znanosti Sveučilišta Potsdam (*Universität Potsdam, Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliche Fakultät*) izvodi dvogodišnji diplomski studij upravne znanosti (*MA Verwaltungswissenschaft*)² koji se nastavlja na dodiplomski studij politike i uprave (*BA Politik und Verwaltung*). Studij je strukturiran prema modulima: (1) od tri osnovna modula – Javna uprava, Javne politike ili Javni menadžment, student izabire dva, a svaki od njih zastupljen je s dva predmeta i jednim seminarom kroz tri semestra;³ (2) izborni modul traje dva semestra i uključuje dva seminara iz područja politike i upravne znanosti ili metodološki predmet; (3) me-

² <http://www.uni-potsdam.de>

³ Modul Javna uprava uključuje predmete: državna uprava, teorija organizacije i institucija, upravne reforme, lokalna samouprava i međunarodne organizacije. Modul Javne politike uključuje predmete: komparativna izrada javnih politika, teorija upravljanja, posebne javne politike te međunarodne javne politike. Modul javni menadžment obuhvaća predmete: javno poduzetništvo, financijski menadžment, upravljanje ljudskim potencijalima u javnom i neprofitnom sektoru, upravljanje u neprofitnom sektoru i e-upravu.

todoški modul traje jedan semestar i sastoji se od jednog seminara; (4) dopunski modul traje jedan semestar, a sastoji se od dva do tri predmeta iz područja izvan političkih i upravnih znanosti ili praktikuma koji se odvija tijekom osam tjedana i završava studijom slučaja. Na kraju student pohađa kolokvij za pripremu magistarskog rada, izrađuje i brani magistarski rad te završetkom studija stječe 120 ECTS bodova.

Sveučilište Konstanz izvodi diplomski program politike i upravne znanosti (*MA Politik- und Verwaltungswissenschaft*) u trajanju od dvije godine (120 ECTS).⁴ Studij je organiziran u 4 programa – Javna uprava i upravljanje konfliktom, Menadžment i organizacija, Komparativna politika i analiza javnih politika te Međunarodni odnosi i europske integracije. Sva četiri programa integrirana su u strukturu studija koji se bazira na 4 modula: (1) metodološki modul uključuje tri obvezna predmeta za sve smjerove – dizajn istraživanja I i II, informatičke vještine u političkim znanostima i menadžmentu te jedan od triju izbornih metodoloških predmeta; (2) teorijski modul obuhvaća obvezne predmete za sve smjerove – politička teorija i organizacija i menadžment te dva osnovna seminara ovisno o odabranom smjeru; (3) primijenjene metode i teorija uključuju dva seminara usmjerena na specifične probleme odabranog područja; (4) srodni programi i discipline uključuju tri seminara – jedan iz nekog od preostala tri programa, a dva iz srodnih disciplina. Studenti pohađaju obvezni dvomjesečni praktikum koji završava izvještajem te kroz četiri mjeseca pripreme pišu magistarski rad.

DHV Speyer izvodi jednogodišnji studij upravne znanosti (*MA Verwaltungswissenschaft*)⁵ namijenjen budućim državnim i javnim službenicima koji ih kroz dva semestra nastave, osmotjednu praksu u javnoj upravi i ispitni period koji traje 3 mjeseca priprema za rješavanje svakodnevnih upravnih problema. Studij mogu upisati završeni pravници, ekonomisti, sociolozi i povjesničari, a teme koje se obrađuju jesu: javni poslovi; organizacija i postupci; javni menadžment; europski i međunarodni odnosi; država i ekonomija; menadžment visokog obrazovanja i istraživanja.

Austrija

Obrazovanje za javnu upravu u Austriji uglavnom se odvija na pravnim i ekonomskim fakultetima. K tome, Savezna akademija za javnu upravu

⁴ Sveučilište Konstanz izvodi i diplomski studij javnih politika i menadžmenta (*MA Public Policy and Management*). V. <http://www.uni-konstanz.de>

⁵ <http://www.dhv-speyer.de>

pruža različite oblike dodatnog usavršavanja službenika različitih profila. Osim Sveučilišta u Salzburgu koje izvodi Magistarski studij javnog menadžmenta (*MBA Public Management*), diplomski studij javne uprave izvodi se jedino na Sveučilištu Dunav Krems, i to kao opći magistarski studij javne uprave te posebni magistarski studiji u specifičnom području menadžmenta (npr. Magistarski znanstveni studij e-uprave – *MSc E-Government*).

Diplomski studij javne uprave na Donau Universität Krems⁶ obuhvaća 6 obveznih modula: Temelji upravljanja i javnog menadžmenta, Teorija i praksa javnog menadžmenta, E-uprava i metode upravnog djelovanja, Upravljanje resursima i financije u javnom menadžmentu, Javno upravljanje: pružanje javnih usluga u socijalnoj državi te Međunarodna i europska upravna suradnja. Uz obvezne module, studenti u okviru odabranog smjera (Upravne reforme, organizacija i upravljanje promjenom ili E-uprava i informatika u upravi) biraju četiri izborna predmeta.

Švicarska

U Švicarskoj se obrazovanje za službu u državnoj i kantonalnim upravama organizira i izvodi primarno na pravnim i ekonomskim fakultetima, a posebni programi javne uprave izvode se na Sveučilišnom institutu za javnu upravu (*Institut de hautes études en administration publique – IDHEAP*),⁷ istaknutom znanstvenoistraživačkom centru koji kroz mnoge programe usavršavanja i obrazovanja priprema studente i službenike za rukovodeće upravne položaje. Institut izvodi dvogodišnji Magistarski studij javne uprave te u suradnji s nekoliko drugih domaćih sveučilišta Magistarski studij javnog menadžmenta i javnih politika (*Master en politique et management public*). Taj studij je interdisciplinaran, a upisuje diplomante društvenih znanosti. Sastoji se od temeljnog studija (60 ECTS), dopunskog studija (30 ECTS) i magistarskog rada (30 ECTS). Temeljni studij uključuje obvezne predmete: u prvom semestru to su komparativna javna uprava, proces odlučivanja i izrade javnih politika, temeljna prava, upravno pravo, zakonodavstvo, makroekonomija, mikroekonomija, ljudski potencijali i istraživački seminar, a u drugom semestru ustavno pravo, švicarska ekonomija, javne financije, internacionalizacija javnih politika, menadžment

⁶ <http://www.donau-uni.ac.at>

⁷ <http://www.idheap.ch>

javnih organizacija, kvalitativne i kvantitativne metode istraživanja, švicarska politika i institucije te istraživački seminar. U trećem i četvrtom semestru studenti odabiru tzv. dopunski studij odnosno smjer specijalizacije, i to iz područja javnog prava i javnog menadžmenta, upravljanja javnom upravom i javnim politikama, javne ekonomije ili menadžmenta i komunikacija.

Francuska

Razvoj francuske upravne znanosti usko je povezan s izučavanjem upravnog prava i dugo je promatran kroz prizmu pravnih propisa. Tek 1960-ih pojavljuju se menadžerski i sociološki modeli koji upravnu znanost smještaju na sjecištu prava, javnog menadžmenta i političkih znanosti.

Obrazovanje za javnu upravu u Francuskoj se organizira i izvodi primarno nakon završetka osnovnog studija kroz različite oblike edukacije na Nacionalnoj školi za upravu (*Ecole nationale d'administration – ENA*), pet regionalnih instituta za upravu te specijaliziranim ustanovama za pojedina upravna područja, kao što su Porezna škola ili Carinska škola. Sveučilišni programi obrazovanja za javnu upravu odvijaju se na dva tipa institucija – sveučilištima i institutima političkih studija (*Institut d'Etudes Politiques*).⁸ Današnji sveučilišni programi obrazovanja za javnu upravu uglavnom su utemeljeni na nekoj od klasičnih znanstvenih disciplina, najčešće pravu, posebno javnom pravu, a negdje i političkim znanostima ili ekonomiji. Diplomске studije javne uprave različitih smjerova (javni sektor, strateški razvoj, lokalna uprava) nude mnogobrojne institucije, a predstavljamo dvije najznačajnije.⁹

Nacionalna škola za upravu (ENA)¹⁰ izvodi nekoliko magistarskih studija, obično u suradnji s drugim francuskim obrazovnim i znanstvenim institucijama – Magistarski studij javne uprave (MAP), Magistarski studij upravljanja u javnom sektoru, Europski magistarski studij upravljanja i javne uprave (MEGA) te Magistarski studij upravljanja rizikom. Magistarski studij upravljanja u javnom sektoru (u suradnji sa Sveučilištem Pa-

⁸ Iako su navedeni instituti francuska posebnost u obrazovnom sustavu, oni su zapravo fakulteti društvenih znanosti, samo pod drugim imenom.

⁹ Studij javne uprave – strateški razvoj (*Master in Public Administration Strategic Development*) izvodi Američko sveučilište u Parizu (*American University of Paris*). Vidi <http://www.aup.fr>

¹⁰ <http://www.ena.fr>

ris-Dauphine) sastoji se od tri dijela – 6 mjeseci nastave, 8 tjedana prakse te ispitnog perioda. Nastava se odvija u okviru triju obveznih modula. U okviru prvog modula – Ekonomija i javne financije, studenti polažu predmete: državna služba, nacionalna javna tijela, lokalne službe, nova regulacija javnih službi, javna ekonomija, pravo i ekonomija upravnih ugovora – javni radovi, delegirane javne službe i javno-privatno partnerstvo. U okviru drugog modula – Kontrola i evaluacija javnih politika, izvode se predmeti: ekonomska evaluacija javnih politika, politička evaluacija javnih politika te sistemi pilotaže u javnom sektoru te praktično obrađuje jedna javna politika. Treći modul – Strategija, menadžment i sociologija javnih organizacija, obuhvaća predmete: upravljanje promjenom, sociologija modernizacije javne uprave, strategija i dizajn javnih organizacija, upravljanje ljudskim potencijalima u upravnim organizacijama te javna funkcija i modernizacija uprave. Nakon završene nastave studenti pohađaju obveznu osmotjednu praksu te potom polažu ispite.

Institut političkih studija u Parizu (*Institut d'Etudes Politiques de Paris – Sciences Po*)¹¹ izvodi Magistarski studij javne uprave (*Master of Public Administration*), kao dvogodišnji program na engleskom jeziku. Između prve i druge godine studija odvija se tromjesečni projekt. Prva godina studija posvećena je općim predmetima usmjerenima na komparativnu i kritičnu analizu uz razvijanje analitičkih sposobnosti u pojedinim znanstvenim područjima. U drugoj godini studija studenti se orijentiraju na javne poslove, iskustvo u analizi javnih politika, njihovoj evaluaciji i implementaciji. Predviđeni su i posebni sadržaji – radionice (upravljanje karijerom i javni nastup), studijsko putovanje (institucije u inozemstvu), strani jezici, posebne serije predavanja, individualni rad i istraživanje.

Predmeti su podijeljeni na obavezne i izborne, i to u 8 znanstvenih područja: (1) područje organizacija i vodstvo uključuje obavezne predmete: ponašanje u kompleksnom okruženju te reforma vs. strategija – odabiri i kraj upravne ere, dok su izborni predmeti: analiza planiranja za sprečavanje krize i oporavak, upravljanje organizacijskim i institucionalnim konfliktom te vodstvo; (2) područje ekonomije sadržava obavezne predmete: mikroekonomija za javne politike, međunarodna ekonomija i izrada javnih politika te globalizacija – teorija i praksa, a izborni predmeti su: poduzeća, tržište i javna politika, budžetiranje i financije, ekonomski razvoj i javne politike u zemljama u razvoju, makroekonomska analiza i ekonomska politika te komparativni ekonomski odabiri u javnoj politici; (3) područje

¹¹ <http://www.sciences-po.fr>

pravo sadržava tri izborna predmeta: globalno upravljanje – regulacija, presuđivanje i rješavanje sporova izvan državnih institucija, međunarodno pravo i pravo Europske unije; (4) područje politika i javne politike uključuje obavezne predmete restrukturiranje države i promjena javnih politika – vladanje i upravljanje, analiza globalnih javnih politika te upravljanje putem delegacije te izborni predmet: interesne grupe i javne politike; (5) područje izrada javnih politika u tranzicijskim situacijama uključuje izborne predmete: izrada javnih politika u tranziciji – sredstva i strategije, komparativni javni menadžment te ekonomski razvoj i javne politike u zemljama u razvoju; (6) područje komunikacije i profesionalni razvoj nudi dva izborna predmeta: profesionalni razvoj te profesionalni razvoj i komunikacije; (7) područje javne politike – kritični izazovi nudi studentima tri izborna predmeta: politika zaštite okoliša, međunarodna sigurnost i javna politika te ekonomija znanja i inovacije; (8) metodološko područje uključuje obvezan predmet kvantitativne analize. Na drugoj godini studija studenti se opredjeljuju za jedan od četiriju ponuđenih smjerova (Upravljanje rizikom, Višerazinsko ekonomsko upravljanje, Reforme socijalne države u globalnom kontekstu te Ekonomski i teritorijalni razvoj) i pod vodstvom mentora izrađuju magistarski rad.

Belgija

I u Belgiji je izučavanje javne uprave ukorijenjeno u prvom redu u pravnim znanostima, ali u novije vrijeme sve su značajnije politička i sociološka komponenta, a posebno javni menadžment i javne politike. Programi javne uprave uglavnom se izvode na odsjecima političkih znanosti na sveučilištima (Antwerpen, Vrije Bruxelles, Liege) ili veleučilištima, i to kao diplomski, a ponegdje i dodiplomski studij.

Škola za menadžment Sveučilišta u Antwerpenu (*Universiteit Antwerpen, Management School*) izvodi Magistarski studij iz javne uprave i osnova e-uprave (*Master of Public Administration: Major in e-Government*).¹² Studij pruža znanja i vještine upravljanja u javnom sektoru, analize javnih politika i razvoja, ali i proširenih znanja o elektroničkoj upravi. Studij obuhvaća predmete podijeljene u dva osnovna modula: Upravljanje u javnom sektoru i Javna uprava i politike, a završava prezentacijom završnog rada (tzv. *policy* dokumenta). Modul Upravljanje u javnom sektoru uključuje predmete: strateško

¹² <http://www.uams.be>

upravljanje i organizacija, upravljanje informacijskim sustavima, promjene i upravljanje projektima – organizacije u razvoju, upravljanje ljudskim potencijalima u javnom sektoru, komunikacijski menadžment u javnom sektoru, financije i računovodstvo u javnom sektoru i vježbe iz timskog rada i rukovođenja. Modul Javna uprava i politike obuhvaća predmete: javni sektor: politika, policy i etika, seminar iz e-uprave, odnos građanin – uprava – pravo, višerazinska uprava te metodološki predmet.

Na Sveučilištu de Liege u okviru Pravnog fakulteta i Studija kriminalistike (*Universite De Liege, Faculty of Law And School of Criminology*) izvodi se dvogodišnji Magistarski studij iz javne uprave (*Master in Public Administration*).¹³ U prvoj godini studija obvezni predmeti su: gospodarsko javno pravo, koncepti upravnog prava, upravljanje javnim poduzećima, institucionalno europsko pravo, načela belgijskog poreznog sustava i politika održivog razvoja. Tijekom druge godine studija studenti slušaju obvezne predmete: pravo upravnih ugovora, teorije uprave, uvod u teoriju organizacije i metodologija procjene javnih politika. Izborni predmeti su: komparativni politički sustavi, moderna politička teorija i ideologija, međunarodno upravljanje rizikom, aktualna politika u Belgiji, sociologija prava, javni izbor, regionalno i lokalno financiranje i porezni sustav, ekonomska i monetarna europska integracija, međunarodni i međudržavni kriminal, pravo javnih službi, regionalna i lokalna uprava u Europi, marketing – koncepti i donošenje odluka, policija, državno vijeće – primjena odluka, pravo vlasništva – aspekti javnog prava, javno financiranje, teorija odlučivanja i pravo lokalnih zajednica.

Italija

U Italiji se javna uprava kao posebna disciplina javlja u drugoj polovini 19. stoljeća na pravnim fakultetima pod nazivom »upravno pravo i upravna znanost«, što upućuje na usku povezanost javne uprave i pravne znanosti, dok se politološki i sociološki pristup pojavio tek u drugoj polovini 20. stoljeća. Javna uprava kao autonomna disciplina pojavljuje se 1955. na Sveučilištu u Bologni, gdje u početku zastupljeni američki menadžersko-politički model ubrzo zamjenjuje povratak legalističkog pristupa. Krajem 1960-ih i 70-ih upravna znanost stječe autonomiju u okviru talijanskog sveučilišta pa tako danas programi javne uprave postoje na fakultetima prava, ekonomije i političkih znanosti, a europska i komparativna dimenzija u većini progra-

¹³ <http://progcourse.ulg.ac.be>

ma znatno je zastupljena. Također, u programima je vidljiv utjecaj prava i pravne znanosti, što iz razloga tradicije, a što i zbog činjenice da je poznavanje upravnog prava uvjet za zapošljavanje na višim položajima u upravi. Međutim, javna se uprava analizira i iz perspektive političkih znanosti, sociologije te ekonomije i menadžmenta.

Na SDA Bocconi školi za menadžment u Milanu (*SDA Bocconi School of Management*) na engleskom jeziku izvodi se jednogodišnji diplomski studij iz javnog menadžmenta (*Master of Public Management*)¹⁴ namijenjen menadžerima u javnom sektoru. Predmeti su grupirani u tri osnovna modula: (1) modul Osnove javnog menadžmenta uključuje obvezne predmete: ciljevi, uloge, struktura i upravljanje u javnom sektoru, strateško upravljanje u javnim institucijama, kvantitativne metode, javna ekonomija i organizacijsko upravljanje u javnom sektoru; (2) modul Upravljanje u javnom sektoru i javne politike uključuje obvezne predmete: upravljanje javnim poslovima, analiza troškova u javnim institucijama, organizacija i upravljanje ljudskim resursima u javnim institucijama, nadzor u javnim institucijama i marketing i komunikacija u javnom sektoru; (3) modul Perspektive uz obvezne predmete: makroekonomija i kompetitivnost te pravo i javni menadžment nudi studentima sedam izbornih predmeta: međunarodno pravo, e-uprava, izrada i evaluacija programa, politike i upravljanje u zemljama u razvoju, upravljanje u javnom sektoru, financijsko upravljanje u javnim, zdravstvenim i neprofitnim institucijama i globalna zdravstvena strategija. Studenti su obvezni pohađati i tromjesečno stručno usavršavanje (*internship*).

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Trstu (*Università degli Studi di Trieste, Facoltà di Scienze Politiche*) izvodi dvogodišnji diplomski studij iz upravnih znanosti (*Corso di laurea specialistica, Scienze dell'amministrazione*)¹⁵ koji se nastavlja na dodiplomski studij iz upravnih znanosti i nosi 120 ECTS bodova. Studij je interdisciplinarnog karaktera i obuhvaća ekonomske, pravne, politološke i sociološke obvezne i izborne predmete, statistiku, informatiku te strani jezik.

Španjolska

Tradicionalno se javna uprava u Španjolskoj izučavala u okrilju upravnog prava, a tek je posljednjih desetljeća našla svoje mjesto u širem spektru

¹⁴ <http://www.sdabocconi.it>

¹⁵ <http://esse3web.units.it/esse3/>

političkih znanosti. Glavni razlog ekspanzije studijskih programa za javnu upravu i upravnotehničke orijentacije proučavanja javne uprave jest povezivanje političke i upravne znanosti u jedinstveno znanstveno polje.

Danas se programi javne uprave izvode na dvadesetak fakulteta, primarno u okviru fakulteta političkih ili pravnih znanosti, ali i na ekonomskim fakultetima i poslovnim školama s aspekta javnog menadžmenta. Studiji su koncipirani ili kao trogodišnji programi (*diplomatura*)¹⁶ ili diplomski studiji (*licenciatura*) političke i upravne znanost ili uključuju oba stupnja (integralni programi). Završetkom diplomskog studija stječu se potrebna opća i specijalistička znanja za rad na vodećim položajima u javnoj upravi, a namijenjeni su diplomantima prava, sociologije, ekonomije ili javne uprave i javnog menadžmenta. Znanstveni i obrazovni fokus javne uprave u Španjolskoj danas obilježavaju tri smjera – politički pristup, menadžerski pristup te pristup javnih politika.

Fakultet političkih znanosti i sociologije Sveučilišta Complutense u Madridu izvodi petogodišnji diplomski studij političke i upravne znanosti (*Licenciatura en Ciencias Políticas i de la Administracion*),¹⁷ i to kao trogodišnji dodiplomski i dvogodišnji diplomski studij. Na prvoj godini studenti upisuju predmete zajedničke svim takvim studijima u Španjolskoj: suvremena politička i društvena povijest, uvod u političke znanosti, španjolski politički sustav, opća sociologija, politička ekonomija i međunarodni odnosi, a na drugoj godini političke teorije, teorija države, upravna znanost, uvod u pravo, metode društvenih istraživanja, radno pravo i međunarodno javno pravo. Na trećoj godini samo je jedan obvezan predmet (politička geografija), a izborni predmeti uglavnom su iz područja političkih znanosti (npr. komparativni politički sustavi, stranke i stranački sustavi, politička sociologija, i sl.). *Curriculum* četvrte godine također čine predmeti zajednički svim sličnim studijskim programima: komparativni politički sustavi, javne politike, ustavno pravo Španjolske, upravno pravo, ekonomski sustavi u Španjolskoj i svijetu te javni interes. Na petoj godini jedan je obvezni predmet (teorija i praksa demokracije), a izborni su predmeti: politička psihologija, društveni pokreti i interesne grupe, ekonomska politika, lokalno upravljanje i lokalna samouprava, javni menadžment, teorija organizacije itd. Tijekom posljednje godine studija studenti mogu, ali i ne moraju

¹⁶ Španjolsko obrazovanje za javnu upravu podijeljeno je u četiri stupnja: (1) dodiplomski studiji menadžmenta i javne uprave – 3 godine (*diplomatura*), (2) diplomski studiji političke i upravne znanosti – 4–5 godina (*licenciatura*), (3) magistarski studiji javnog menadžmenta – 1–2 godine te (4) doktorski studiji političkih i upravnih znanosti.

¹⁷ <http://www.ucm.es>

izabrati jedan od pet ponuđenih smjerova: Politička analiza, Javna uprava, Međunarodni odnosi, Europski studij te Latinska Amerika. Upisati zadnje dvije godine diplomskog studija mogu i kandidati s diplomom prava ili sociologije te oni koji su završili dodiplomski studij menadžmenta i javne uprave.

Na istom sveučilištu, u sklopu Odsjeka za političke znanosti i upravu, izvodi se i dvogodišnji magistarski studij javne uprave pod nazivom Vladavina i javna uprava (*Gobierno y Administracion publica*).¹⁸ U prvom semestru studenti upisuju pet od ponuđenih sedam predmeta: javna uprava i modernizacija, javna etika i dobra vladavina, metodologija istraživanja u javnoj upravi, politički aspekti upravljanja, poredbeni upravni sustavi, javna ekonomija te pravna država i demokracija. U II. i III. semestru studenti pohađaju obvezne i izborne predmete, ovisno o odabranom smjeru-modulu. U okviru modula Teritorijalni upravni sustavi / Višerazinsko upravljanje obvezni su predmeti: lokalna samouprava, kvantitativne metode, uprava u autonomnim jedinicama, državna uprava, a izborni predmeti: upravljanje velikim gradovima, fiskalni sustavi i djelovanje javnih službi, teorija i praksa države blagostanja, uprava u EU, analiza upravnih struktura, odnosi među vladama i državnim upravama, komparativne javne uprave, modeli porezne decentralizacije i kvalitativne metode. U okviru modula Analiza i evaluacija javnih politika obvezni su predmeti: izrada javnih politika, implementacija i upravljanje politikama, teorije evaluacije te kvantitativne metode, a izborni predmeti: politika socijalne zaštite, politika razvojne suradnje, teritorijalne politike i urbanizacija, obrazovna i zdravstvena politika, politika socijalnog ujednačavanja te kvalitativne metode. Obvezni predmeti u modulu Upravljanje i organiziranje jesu: strateško planiranje u javnoj upravi, upravljanje organizacijama, kvantitativne metode, a izborni predmeti: javni menadžment, komunikacija i informacije u javnoj upravi, javni marketing, upravljanje i upravljački potencijal, proračunski modeli i upravljanje javnim službama te upravljanje kvalitetom. Četvrti semestar predviđen je za praksu te izradu magistarskog rada.

Pravni fakultet na Autonomnom sveučilištu u Madridu¹⁹ izvodi dvogodišnji diplomski studij političkih znanosti i uprave koji mogu upisati kandidati s trogodišnjim obrazovanjem na studijima prava, sociologije, političkih znanosti i uprave te menadžmenta i javne uprave. Studijsko opterećenje iznosi 150 ECTS bodova, od kojih se 15 bodova odnosi na izvannastavne

¹⁸ <http://www.cpa2.org>

¹⁹ <http://portal.uam.es>

aktivnosti (sudjelovanje na skupovima, tribinama i sl.). U prvoj godini studija obvezni su predmeti: javno pravo I i II, teorije demokracije, politički sustav Španjolske, ekonomski sustavi u Španjolskoj i svijetu I i II, političke stranke, pokreti i grupe za pritisak, povijest političkih teorija te oblikovanje međunarodnog društva, a na drugoj godini: javni interes, političke teorije, analize javnih politika, političko ponašanje i izbori, povijest političko-upravnih institucija, komparativna politika, analiza upravnih organizacija, teorije međunarodnih odnosa, sektorske javne politike, izborno pravo i izborni sustavi. Tijekom obiju godina studija studenti mogu birati sljedeće kolegije kao izborne: suvremena španjolska povijest, suvremene političke ideologije, lokalna politika i uprava, teritorijalna struktura države, socijalna država, politika u EU te politika u istočnoj Europi.

Portugal

I u Portugalu izučavanje i obrazovanje za javnu upravu ima korijene u znanosti upravnog prava. Tek približavanje europskim integracijama doводи do etabliranja upravne znanosti kao samostalne discipline jer pravni pristup nije mogao adekvatno locirati i riješiti probleme nastale iz potrebe prilagodbe portugalske uprave europskim standardima. Početkom 1980-ih formirana su dva dodiplomska i diplomatska studija javne uprave u trajanju od četiri do pet godina, i to na Institutu za političke i društvene znanosti pri Tehničkom sveučilištu u Lisabonu te na Školi za ekonomiju i menadžment na Sveučilištu u Minhu, a zatim se uvode i na sveučilištima u Coimbri, Aveiru, Autonomnom sveučilištu te Politehničkom institutu u Braganci kao studiji javne uprave, javnog menadžmenta ili studiji regionalne i lokalne uprave. Programi se razlikuju prema stupnju i nazivu diplome te prema udjelu pojedinih znanstvenih područja u distribuciji predmeta – upravne, pravne ili političke znanosti, ekonomije, sociologije i komunikologije.

Studij javne uprave (*Administracao publica*) na Školi za ekonomiju i menadžment Sveučilišta u Minhu²⁰ traje 9 semestara (270 ECTS), a namijenjen je obrazovanju za vodeće položaje u upravi i javnom sektoru, s time da završetak studija omogućuje upis na poslijediplomski studij (magistarski i doktorski). Svaka godina studija sadržava deset predmeta, od kojih je većina obvezna, kao što su npr.: uvod u pravo, teoriju javnog prava, uprav-

no pravo, financijski menadžment, socijalnu politiku, javne financije, ekonomsku politiku, lokalnu i regionalnu samoupravu te upravljanje ljudskim potencijalima. Četvrta godina studija posvećena je proučavanju javnih politika i upravljanju u pojedinim sektorima (obrazovanje, zdravstvo, itd.), dok je posljednji semestar predviđen za praksu u nekom javnom tijelu i pisanje završnog rada.

Na istoj instituciji dvogodišnji diplomski studij javne uprave mogu upisati kandidati s diplomom javne uprave ili prava, ekonomije, menadžmenta, a izvodi se kroz tri modula: Javni menadžment, Javne politike i Lokalna samouprava. Predmeti u okviru modula su javne financije i upravljanje proračunom, javno pravo, javni menadžment, javne politike, reforme u javnoj upravi, upravljanje ljudskim potencijalima u javnoj upravi, menadžment neprofitnih organizacija, istraživačke metode u javnoj upravi, izborno ponašanje, evaluacija javnih politika, socijalna politika, regionalna i lokalna uprava i samouprava, lokalno financiranje i lokalni proračun, ekonomija grada i lokalna industrija te izborni predmeti iz temeljnih disciplina.

Velika Britanija

Diplomski (magistarski) programi za javnu upravu izvode se na sveučilištima u Velikoj Britaniji od kraja 1960-ih pod različitim nazivima: javna uprava (*public administration*), javne politike (*public policy*), javni menadžment (*public management*), upravljanje (*government*), itd. Programi su interdisciplinarni, ali s temeljem u političkim znanostima uz menadžersku komponentu, dok je veza s pravom slaba. Tako magistarske programe javne uprave izvode sveučilišta u Yorku, Liverpoolu, Ulsteru, Manchesteru, Birminghamu, Portsmouthu, Aberdeenu, Otvoreno sveučilište u Londonu, Londonsko metropolitansko sveučilište te London School of Economics and Political Science (LSE). Navedene i druge institucije (npr. sveučilišta Brunel, North London i dr.) obično uz opće programe javne uprave i javnog menadžmenta nude i posebne programe usmjerene na pojedine segmente javnog sektora (npr. socijalne službe, zdravstvo, strateški menadžment u javnom sektoru i sl.).

Magistarske programe javne uprave upisuju uglavnom studenti s diplomom dodiplomskog trogodišnjeg studija politike, ekonomije ili prava (BA, BSc), iako preduvjeti u pogledu discipline nisu striktno utvrđeni. Struktura studija je ujednačena – radi se o jednogodišnjim programima (dvije godine za izvanredne studente) koji uključuju određen manji broj obveznih

i nekoliko izbornih predmeta, uz obvezan upis metodoloških predmeta te izradu magistarskog rada. U programima je posljednjih godina značajno zastupljena i europska dimenzija.

Odjel za politiku Sveučilišta u Yorku (*University of York, Department of Politics*) nudi nekoliko magistarskih programa iz područja javne uprave, i to znanstvenog ili specijalističkog karaktera.²¹ Magistarski program javne uprave i javnih politika (*MA in Public Administration and Public Policy*) obuhvaća četiri obvezna predmeta: temelji političke znanosti, analizu javnih politika, razumijevanje upravljanja, kvalitativne i kvantitativne metode istraživanja. Studenti biraju i jedan izborni predmet od ponuđenih: teorija i politike upravljanja razvojem, upravljanje promjenom, međunarodna zaštita ljudskih prava, temelje ljudskih prava, javna uprava i razvoj, upravljanje nacionalnom državom i lokalnom samoupravom, strateško planiranje, javne financije, socijalni i politički problemi razvoja, ustavno uređenje i ljudska prava u Ujedinjenom Kraljevstvu, država i društvo u međunarodnoj perspektivi.

Londonska škola za ekonomiju i političke znanosti (LSE) izvodi program za stjecanje magisterija znanosti javnih politika i javne uprave (*MSc Public Policy and Administration*).²² Studenti biraju tri predmeta iz skupine temeljnih predmeta (uvod u komparativnu javnu upravu, javni izbor i javne politike I i II, teorija i doktrina javnog menadžmenta, komparativne promjene javnih politika) te dva predmeta iz skupine izbornih predmeta (društveni i politički aspekti regionalnog i urbanog planiranja, američke javne politike, javne politike u EU, politike društveno-ekonomske kohezije u EU, mrežna regulacija, menadžment javnog sektora, legislativna politika – Europski parlament, legislativna politika – SAD, ekonomska politika). U obvezne predmete ulaze i dva metodološka predmeta (kvalitativne metode istraživanja, kvantitativne metode istraživanja).

Škola za menadžment Sveučilišta u Liverpoolu (*University of Liverpool, Management School*) izvodi Magistarski studij javne uprave (*Master of Public*

²¹ Sveučilište izvodi i specijalistički magistarski studij javne uprave (*Master of Public Administration – MPA*) kao profesionalni program namijenjen modernizaciji britanske javne uprave i jačanju njezinih ljudskih potencijala. Za razliku od znanstvenih programa, taj studij završava izradom *policy* izvještaja. <http://www.york.ac.uk>

²² LSE izvodi i profesionalni studij *Master of Public Administration* (MPA) koji traje 21 mjesec te MPA u suradnji s drugim institucijama (*Columbia University* i *Sciences Po iz Pariza*). Posljednji program specifičan je po tome što studenti u timovima sudjeluju u *policy* projektu za organizacije u Velikoj Britaniji, Francuskoj ili SAD-u. V. <http://www.lse.ac.uk>

Administration).²³ Uz obvezne predmete (uvod u javnu upravu, komparativna javna uprava, javni menadžment, javne politike, višerazinska uprava i upravljanje, upravljanje ljudskim resursima, vođenje – upravljanje ljudima, metodologija) studenti biraju tri izborna predmeta (javna uprava i politika Europske unije, radni odnosi, financijsko računovodstvo i analiza, strateško upravljanje ljudskim potencijalima, projektni menadžment, krizni menadžment, korporativne komunikacije, korporativne financije i evaluacija, upravljanje izvedbom i odgovornost javnih službi, ostali predmeti koje nudi Sveučilište).

Iraska

Izučavanje javne uprave kao znanstvene discipline javlja se krajem 1920-ih na Sveučilišnom koledžu Dublin (*University College Dublin*), a već se početkom 1940-ih organiziraju programi kojima se stječe diploma iz javne uprave. Godine 1957. osnovan je Institut za javnu upravu (*Institute for Public Administration, IPA*) s ciljem unapređivanja obrazovanja za javnu upravu te poboljšanja kvalitete upravnog osoblja, koji već 1960-ih nudi dodiplomske i poslijediplomske programe, a glavni današnji studij je dodiplomski studij javnog menadžmenta (*BA in Public Management*). Programe javne uprave na dodiplomskoj (3 ili 4 godine) i diplomskoj razini (1 godina) nude Sveučilište u Limericku, Nacionalno irsko sveučilište u Galwayju, Sveučilišni koledž u Corku te IPA. Javna uprava odnosno upravljanje dominantna je disciplina uz kombinaciju s politikom, ekonomijom i pravom. Uglavnom je riječ o programima javnih politika (Galway, Cork) odnosno javnog menadžmenta (IPA).

Sveučilište u Limericku (*University of Limerick, College of Humanities, Department of Politics and Public Administration*) izvodi jednogodišnji Magistarski studij javne uprave (*MA in Public Administration*) s naglašenom europskom dimenzijom.²⁴ Studenti upisuju 4 obvezna i dva izborna predmeta te izrađuju magistarski rad.²⁵ Obvezni su predmeti: javne politike – teorija

²³ <http://www.liv.ac.uk/mpa/>. Studij je dio konzorcija *European Master of Public Administration (EMPA)* koji povezuje veći broj europskih sveučilišta, npr. Sveučilište Tartu (Estonija), Sveučilište Vaasa (Finska), Institut političkih studija Pariz (Francuska), Sveučilište Erasmus Rotterdam (Nizozemska), Katoličko sveučilište Leuven (Belgija) i dr.

²⁴ <http://www.politics.ul.ie/>

²⁵ Postoji i mogućnost da se bez izrade disertacije i pohađanja metodoloških predmeta dobije diploma javne uprave.

i metode, komparativna javna uprava, metode istraživanja, međunarodne javne politike (alternativno partnerstvo i upravljanje), a izborni predmeti: politika europskih integracija, srednja i istočna Europa: kontinuitet i promjena, vanjski odnosi EU, ekonomske politike EU, međunarodne organizacije, istraživanje u zdravstvu, međunarodni razvoj i političko mirenje.

Nizozemska

Sveučilišni studiji javne uprave na diplomskoj i dodiplomskoj razini pojavljuju se od kraja 1960-ih, a danas sva osim jednog nizozemskog sveučilišta te mnoga stručna učilišta (*polytechnics*) izvode studij javne uprave. Na njima studira oko 2.500 studenata godišnje, od kojih se većina zapošljava u javnom sektoru, posebno na centralnoj razini. Osnovno je obilježje programa da su ne samo deskriptivni nego i preskriptivni te da su interdisciplinarni ili bar multidisciplinarni. Sveučilišni programi u trajanju 4–5 godina ili 1–2 godine nakon diplomskog studija završavaju MA diplomom (*Master of Arts*, magistar struke) odnosno tamo gdje je pravo dominantna disciplina titulom magistar prava. U programima dominiraju političke znanosti, sociologija, pravo i ekonomija, a orijentirani su na teoriju organizacije, javne politike i javni menadžment. Od 1980-ih posebno je naglašena i europska dimenzija, dok na Sveučilištu Leiden postoji i specijalizirani Europski političko-upravni studij (*Political Administrative Studies of Europe*). K tome, raznovrsne programe usavršavanja službenika nude zasebne institucije, kao što je npr. Upravna akademija (*Bestuursacademie*).

Na Sveučilištu Leiden (*Universiteit Leiden*) u okviru Odjela za javnu upravu organiziran je jednogodišnji diplomski studij iz javne uprave (*MSc in Public Administration*)²⁶ na engleskom jeziku, i to različitih usmjerenja: Javna uprava i javni poslovi, Europsko upravljanje, Krize i upravljanje sigurnošću, Međunarodno upravljanje razvojem te Menadžment u javnom sektoru. Tako npr. smjer Javna uprava i javni poslovi obuhvaća teorijsku i praktičnu dimenziju javnih organizacija i upravljanja te se studente potiče da razvijaju vlastite interese i uže se specijaliziraju unutar tri ponuđene seminarske teme: javna uprava u zemljama izvan zapadne Europe, krizni menadžment i strateški menadžment. Studij je podijeljen u četiri modula u okviru kojih studenti slušaju obvezne predmete: povijesni razvoj javne uprave, metode istraživanja, orijentacijski seminar i radionica o izradi magistarske radnje.

²⁶ <http://postgraduate.leidenuniv.nl>

Izborni predmeti podijeljeni su po modulima: (1) razvoj uprave u zemljama izvan zapadne Europe, politike Europske unije, sustavi zdravstvene zaštite, upravljanje u javnom sektoru i krizni menadžment; (2) razvoj demokratskih institucija: istok i zapad, europeizacija i promjene javnih politika u Europi, politika, uprava i mediji, strateški menadžment i komparativni javni proračuni i financiranje; (3) izgradnja sigurne Unije – procjena kapaciteta EU, krizni i sigurnosni menadžment, međunarodne organizacije, proces donošenja odluka u EU, teorije i institucije EU, sustavi zdravstvene zaštite, novi javni menadžment, promjene organizacija u javnom sektoru te države i etničke skupine – upravljanje različitostima i jednakosti; (4) sustav zdravstvene zaštite, politika participacije, promjene u javnom sektoru i upravna politika. Studij završava izradom magistarskog rada.

Fakultet prava, ekonomije i upravljanja Sveučilišta Utrecht (*Universiteit Utrecht*) u suradnji s drugim institucijama (sveučilišta Tilburg i Erasmus Rotterdam) izvodi dvogodišnji magistarski znanstveni studij Javna uprava i znanost o organizaciji (*Research in Public Administration and Organizational Science*).²⁷ Prva godina studija teorijski je usmjerena, dok je druga godina posvećena istraživačkom radu. Predmeti prve godine studija su: suvremena javna uprava, suvremena teorija organizacije, filozofija znanosti, metode istraživanja, višerazinska uprava, multikulturalnost, država i mrežno društvo te reforma javnog menadžmenta, javne službe i personalna politika, dok druga godina studija obuhvaća predmete: normativna analiza javnih politika, javni menadžment, upravljanje ljudskim resursima, poredbeno ustavno pravo, upravljanje informatizacijom i znanjem i europski program upravljanja i evaluacije. Obvezan je i poseban metodološki modul koji uključuje predmete: studija slučaja, analiza sadržaja, izrada upitnika i analiza podataka, igre i simulacija istraživanja, kvalitativno istraživanje u politologiji i *policy* analizi, analiza mreža te terensko istraživanje. Studij završava izradom i obranom magistarskog rada, a završetkom studija stječe se 120 ECTS.

Danska

Javna uprava kao znanstveno-nastavna disciplina relativno je nova u Danskoj i njezino je uvođenje posljedica nastojanja da se društvene znanosti unaprijede kao protuteža pravu i ekonomiji. Studije javne uprave odnosno javnog menadžmenta izvode sveučilišta i poslovne škole, a značajna uloga

²⁷ <http://www.usg.uu.nl/>

pripada i Danskoj školi javne uprave²⁸ koja još od 1963. nudi kontinuirane programe edukacije za javne službenike i neprofitni sektor.

Sveučilišni programi uglavnom snažno povezuju javnu upravu i političke zanosti. Prije naglašeni pravni aspekti oslabljeni su u korist empirijske analize, dok se u posljednje vrijeme, paralelno s teorijskim²⁹ i praktičnim globalnim kretanjima, ističu ekonomski, posebno menadžerski, ali i sociološki pristup. Također, sve se više uvode predmeti i praktičan rad vezan uz europske integracije. Diplomске programe iz političkih znanosti s naglaskom na javnu upravu nude sveučilišta u Kopenhagenu, Odenseu, Aarhusu i Alborgu, a dodiplomski i diplomski programi javne uprave izvode se na Poslovnoj školi u Kopenhagenu te na Sveučilištu Roskilde.

Sveučilište Roskilde izvodi dvogodišnji magistarski program javne uprave³⁰ kao interdisciplinarni studij u područjima politike, teorije globalizacije te međunarodne političke ekonomije, namijenjen prvenstveno javnim menadžerima. Studij nalazi temelj u političkim znanostima, ekonomiji i javnoj upravi, sa značajnim naglaskom na znanstvenoj metodologiji. U prva tri semestra studenti odabiru projektni seminar, dopunski seminar i metodološki seminar, dok u posljednjem semestru izrađuju magistarski rad obranom kojeg stječu 120 ECTS. Izbor predmeta omogućuje prilagodbu programa vlastitim potrebama svakog studenta: ekonomija globalizacije, lokalni ekonomski razvoj i upravljanje, politička ekonomija EU, politička ekonomija međunarodne trgovine, međunarodna politika, korporativna društvena odgovornost, europske politike suradnje u razvoju, suvremene teorije globalne političke ekonomije, statistika i ekonometrija, europske socijalne države. Posebnost programa jest mogućnost specijalizacije u europskim studijima i kulturi ili europskim studijima i komunikaciji.

Poslovna škola Kopenhagen nudi studij magistra javne uprave namijenjenog menadžerima u javnom sektoru.³¹ Studij traje dvije godine i završava izradom magistarskog rada. U prvoj godini studenti polažu četiri obvezna predmeta iz područja organizacije, političkih znanosti, financija i interdisciplinarnog područja, izrađuju projekte te su obvezni pohađati ljetnu školu i određen broj dodatnih predavanja. U drugoj godini studija studenti slušaju predmet strategija i promjene te tri izborna predmeta i obvezni su provesti određeno vrijeme na inozemnom sveučilištu.

²⁸ <http://www.dfhnet.dk>

²⁹ Dominantni teorijski utjecaj ima teorija racionalnog izbora i teorija igara, a organizacijska teorija je polazište za analizu struktura, kulture, moći te odnosa organizacija i okoline.

³⁰ http://www.ruc.dk/ssc_en/mpa/

³¹ <http://uk.cbs.dk/uddannelser>

Švedska

Sveučilišni programi javne uprave uvode se u Švedskoj od 1960-ih, u početku s naglaskom na pravu, a kasnije s utemeljenjem u političkim znanostima. Uz opće programe posebno se izvode programi orijentirani na lokalnu samoupravu te specijalizirani programi za menadžment u zdravstvu, obrazovanju i sl.

Programi javne uprave izvode se na sveučilištima (Göteborg, Stockholm, Uppsala i dr.) i sveučilišnim koledžima. Donekle neujednačeni programi pokazuju da se javna uprava uglavnom smatra poddisciplinom političkih znanosti, a iako je njihov naglasak na javnom sektoru, studenti su osposobljeni za zapošljavanje i u privatnom sektoru. Također, znatan je broj predmeta s istaknutom europskom dimenzijom.

Škola javne uprave na Sveučilištu Göteborg izvodi dvogodišnji (izvanredni) studij za stjecanje magisterija znanosti javne uprave (*MSc Public Administration*)³² namijenjen budućim menadžerima u javnom i neprofitnom sektoru. Posebno težište je na prezentacijama, diskusijama, individualnom radu, aktivnom rješavanju problema, predavanjima vanjskih predavača te 20-tjednoj praksi koju studenti, iako nije obvezna, izabiru u 85% slučajeva. Temeljni predmeti biraju se iz područja političkih znanosti, ekonomije, poslovnog upravljanja, prava i statistike, a zatim studenti biraju smjer menadžmenta ili politike.

Finska

U Finskoj je izučavanje i obrazovanje za javnu upravu neujednačeno zbog značajne decentralizacije visokog obrazovanja. Programi javne uprave izvode se na sveučilištima Vaasa, Tampere, Helsinki, Lapland i Abo Akademi, a postoje i mnogi pojedinačni kolegiji javne uprave i upravne znanosti u sklopu drugih studija. Programi su utemeljeni na političkim znanostima, a posebno na Sveučilištu Tampere značajna je ponuda studija iz lokalnog upravljanja.

Fakultet javne uprave Sveučilišta u Vaasi³³ izvodi diplomske, dodiplomske te doktorske programe iz upravne znanosti, a smjerovi koje studenti odabiru su javna uprava i javni menadžment, javna uprava i europski javni

³² <http://www.spa.gu.se>

³³ <http://www.uwasa.fi>

službenici, javno pravo, regionalni studiji, socijalne i zdravstvene službe te sociologija uprave. Istraživački i obrazovni rad na Fakultetu usmjeren je na upravnu i pravnu teoriju, komparativnu metodologiju, suvremene probleme javne uprave, reforme javnog sektora, javne službe, vladavinu, javni menadžment, legitimaciju i kontrolu uprave, ustavno i upravno pravo te regionalnu ekonomiju. Za strane studente nudi se poseban modul na engleskom jeziku – Komparativna uprava i javni menadžment (*Comparative Administration and Public Management – CAPM*) u izvođenju kojeg sudjeluju i strani gostujući profesori. Modul nosi 28,5 ECTS bodova i obuhvaća predmete: subnacionalno upravljanje u Europi, reforma uprave u EU, interkulturalni menadžment, međunarodno javno pravo, komparativno javno pravo te finsko društvo u sociološkoj teoriji i istraživanju.

Fakultet društvenih znanosti Sveučilišta u Helsinkiju izvodi u okviru općeg programa političkih znanosti magistarski program uprave i organizacije (120 ECTS).³⁴ Osim predmeta zajedničkih za sve smjerove političkih znanosti (filozofija politike, istraživačke metode, praktični rad, magistarski rad), studenti polažu predmete: teorija organizacije, upravne reforme i razvoj, međunarodna uprava, vladavina te etika u upravi i organizacijama.

Norveška

U Norveškoj od 1960-ih dolazi do napuštanja legalističkog i ekonomskog pristupa u obrazovanju za javnu upravu te jačanja komponente političkih znanosti i sociologije. Poseban je trenutak u tom razvoju osnivanje Odjela za javnu upravu i teoriju organizacije Sveučilišta u Bergenu 1970. koji posebnu pažnju posvećuje empirijskom pristupu i nastojanju da se u izučavanju uprave što više povežu političke znanosti, sociologija i organizacijska teorija.³⁵ Programe javne uprave, samostalne ili u okviru političkih znanosti, nude sveučilišta (Bergen, Oslo, Tromso) i koledži (Agder, Oslo, Hedmark, Finnmark), na kojima je nešto naglašeniji utjecaj menadžmenta, posebno u odnosu na regionalni i lokalni razvoj.

Odjel za upravu i teoriju organizacije Fakulteta društvenih znanosti Sveučilišta u Bergenu uz trogodišnji dodiplomski izvodi i dvogodišnji prog-

³⁴ <http://www.valt.helsinki.fi>

³⁵ Značajan utjecaj na norvešku upravnu znanost ima (neo)institucionalni pristup odnosno model *kante za smeće* Jamesa G. Marcha i Johana P. Olsena te izrazita povezanost s američkom upravnom teorijom.

ram za magistra javne uprave³⁶ (odvojeno na engleskom i na norveškom jeziku). Tijekom prve godine studija, koji nosi ukupno 120 ECTS bodova, studenti pohađaju četiri obvezna i dva izborna predmeta, a druga godina programa namijenjena je izradi magistarskog rada utemeljenog na mentorskom i praktičnom radu. Obvezni su predmeti: teorija organizacije, politički režimi, metodologija te dizajn istraživanja, dok dva izborna studenti biraju između sljedećih predmeta: vodstvo u organizacijskom i kulturnom kontekstu, javne politike i vladavina, lokalna uprava, politička kultura, europska integracija i demokracija.

Škola za menadžment Sveučilišnog koledža Agder izvodi magistarski program javnih politika i menadžmenta³⁷ u trajanju dvije godine (120 ECTS). Studenti pohađaju četiri obvezna predmeta (metodologija i statistika, organizacijska teorija, organizacijske promjene i krizni menadžment, politički sustavi) te četiri izborna predmeta iz područja javnog menadžmenta, europskih integracija, lokalne uprave i kulturnog menadžmenta. Studij završava izradom magistarskog rada.

Island

I na Islandu, zemlji s oko 300.000 stanovnika, važnost obrazovanja za javnu upravu prepoznata je kao nužan uvjet za efikasno funkcioniranje države, javne uprave i javnog sektora. Jedino islandsko sveučilište – Sveučilište Island, na diplomskoj razini izvodi dvogodišnji Magistarski studij javne uprave (*Master of Public Administration*) završetkom kojeg se stječe 120 ECTS bodova.³⁸ Na studij se mogu upisati samo studenti koji su dodiplomski studij završili s najvišim ocjenama, a njegov završetak omogućuje upis na doktorski studij. Studij obuhvaća obvezne predmete (uvod u mikroekonomiju i uloga države, javna uprava, upravno pravo za javne službenike, javni menadžment, metode upravnog djelovanja, metodologija – ukupno 30 ECTS), velik broj izbornih predmeta (npr. lokalna samouprava, informacije i upravljanje zapisima, upravljanje ljudskim potencijalima u javnoj upravi, javni odnosi, Europska unija, praktična statistika, financijski menadžment u javnoj upravi, javne nabave, europeizacija,

³⁶ <http://ugle.svf.uib.no>

³⁷ <http://www.old.hia.no>

³⁸ Sveučilište izvodi i specijalistički program javne uprave (*Diploma in Public Administration*) kao program stručnog usavršavanja koji traje jednu godinu. V. <http://www.hi.is/>

međunarodni odnosi, međunarodne organizacije, globalizacija i politička ekonomija javni odnosi, itd.; ukupno 30 ECTS), praksu u trajanju devet tjedana (30 ECTS) te izradu magistarskog rada (30 ECTS).

Umjesto zaključka – neka obilježja magistarskih programa javne uprave u zapadnoeuropskim zemljama

Pokušali smo u osnovnim crtama prikazati mogućnosti obrazovanja za javnu upravu na sveučilištima zapadnoeuropskih zemalja na diplomskoj razini. Pregled po državama i programima koji se nude nije ni potpun ni detaljan, jer prikazuje samo dio programa, i to samo na diplomskoj razini, ali pruža dovoljnu osnovu za izvođenje zaključaka o percepciji važnosti javne službe, potrebnim znanjima i vještinama javnih službenika odnosno javnih menadžera te isticanje postojećih trendova.

Kao glavni zaključak pregleda nameće se činjenica da se sveučilišni diplomski (magistarski) programi javne uprave izvode u apsolutno svim zapadnoeuropskim zemljama.³⁹ Znanstvena orijentacija tih programa, njihov naziv, sadržaj i organizacija, kao i eventualne specifičnosti odgovaraju upravnoj tradiciji i potrebama prakse u pojedinim zemljama, utjecaju vladajućih upravnih doktrina (novi javni menadžment, dobro upravljanje), ali i organizaciji visokog obrazovanja u pogledu kojeg su do sada neke zemlje u potpunosti primijenile bolonjska načela, a neke samo djelomično. Međutim, u svim zemljama magistarski programi javne uprave znanstvenog su karaktera i odvijaju se primarno na sveučilištima, a dodatno i na različitim institucijama kao što su stručne škole, veleučilišta, centri, instituti i sl. (npr. francuski regionalni centri za edukaciju upravnih službenika ili njemačke stručne škole za javnu upravu). U okviru samih sveučilišta, studiji javne uprave odvijaju se u pravilu na fakultetima društvenih znanosti, i to fakultetima ili odjelima političkih znanosti (u svim zemljama), ponegdje na pravnim fakultetima (npr. Italija, Španjolska, Nizozemska, Belgija,), a nešto rjeđe na ekonomskim fakultetima, posebno školama za menadžment (npr. Velika Britanija, Italija, Danska, Portugal). U nekim

³⁹ Jedine dvije preostale »stare« članice EU također uvidaju važnost upravnog obrazovanja. U Grčkoj postoje dodiplomski i diplomski programi javne uprave, ali zbog tehničkih razloga (jezik) izostavili smo njihovo prikazivanje. I jedino sveučilište u Luksemburgu izvodi dodiplomski program upravljanja.

zemljama postoje posebni fakulteti za javnu upravu u okviru sveučilišta (npr. Finska) ili posebne škole ili odjeli u okviru fakulteta društvenih ili političkih znanosti ili pravnih fakulteta (npr. Švedska, Norveška, Nizozemska, Irska). Ne treba zaboraviti i francusku ENA-u i njemački DHV Speyer kao znanstvenoistraživačke i obrazovne centre koji su izravno povezani sa središnjom državnom upravom i uz programe usavršavanja izvode programe koji završavaju magistrskom diplomom.

Magistarski studiji javne uprave u svim se zemljama nastavljaju na dodiplomske studije političkih znanosti, prava, ekonomije i menadžmenta ili same javne uprave te čine ključni segment vertikalno prohodnog sustava obrazovanja za javnu upravu. U pravilu nema striktnog ograničenja u pogledu prethodnog obrazovanja, a tamo gdje postoje dodiplomski programi javne uprave (npr. Španjolska, Nizozemska, Irska), završeni studenti takvih studija često su u boljem su položaju od onih drugih profila koji obično moraju položiti neki od razlikovnih predmeta. Ipak, većina studenata magistrskih programa javne uprave po svom su prethodnom obrazovanju politolozi, pravnici ili ekonomisti.

Magistarski studiji javne uprave uglavnom su interdisciplinarni te osim upravne znanosti uključuju političke znanosti, pravo, ekonomiju i menadžment, a često i sociologiju, komunikologiju ili povijest. Znanstvena orijentacija studija ovisi o shvaćanju uloge upravnih službenika, ali gotovo u svim zemljama žarište se sve više pomiče na političke znanosti (javne politike) i javni menadžment, pa se tako prijašnja dominacija prava i posebno upravnog prava ublažava čak i u zemljama kontinentalnog pravnog kruga i legalističke upravne tradicije (Njemačka, Austrija, Švicarska, Francuska, Italija, Belgija, Španjolska, Portugal). Javni službenici ne shvaćaju se više isključivo kao provoditelji opće pravne norme i bezlična i praznoglava poluga vlasti, već kao javni menadžeri kojih znanja i vještine te posvećenost javnom interesu odražavaju svu kompleksnost suvremene javne uprave i javnog sektora u cjelini. Stoga mnoge institucije nude specijalizacije usmjerene na specifične probleme javne uprave, kao što su strateški menadžment, e-uprava, lokalno ili regionalno upravljanje, upravljanje u pojedinim javnim službama (npr. zdravstvo, socijalne službe) i sl., i to u okviru programa javne uprave, javnog menadžmenta, javnih politika, upravljanja i sl. ili kao posebne magistrske programe.

Prikazani programi ističu i važnost usvajanja znanja i vještina iz metodologije znanstvenog rada i istraživanja, posebno kvalitativnih metoda te upotrebe statističkih paketa za obradu podataka. Metodološki predmeti uglavnom su obvezni i adekvatno usvajanje njihova sadržaja nužno je za izradu magistrskog rada.

Također, europska dimenzija nije izostavljena ni u jednom od prikazanih programa, a u nekima je znatno zastupljena putem obveznih predmeta ili mogućnosti odabira »europskog smjera«. Uostalom, mnogi programi pod nazivom »europski studiji« zapravo su dobrim dijelom programi javne uprave s europskog aspekta. Programi kao što je »europski magisterij javne uprave« ili studiji pod sličnim nazivom izvode se u Francuskoj, Njemačkoj, Belgiji, Nizozemskoj i sl.

Velik broj programa u svoj obvezatni nastavni plan i program uključuje i dodatne sadržaje, posebno obveznu praksu, različite tipove predavanja, seminara ili radionica pohađanje kojih nosi određeni broj ECTS bodova, izradu kraćih studija, izvještaja ili *policy* dokumenata, posjete institucijama ili studijska putovanja. Česti su i predmeti ili radionice kojima se nastoje kod budućih javnih službenika/menadžera razviti vještine nužne za budući posao – javni nastup, pisanje, debatiranje i sl.

Osim toga, mnogi programi javne uprave ili barem dijelovi tih programa izvode se na engleskom jeziku koji je suvremeni *lingua franca*, što zbog prozaičnih potreba, kao što je nedostatak domaće literature ili nastavnika u manjim zemljama ili orijentacija na europske institucije u zemljama Beneluxa, a što zbog usvajanja bolonjskih pravila igre. Strani jezici u okviru nastavnog programa uglavnom se nude kao izborni predmeti, što je i razumljivo s obzirom na to da se u obrazovanju u osnovnim i srednjim školama velika važnost pridaje učenju stranih jezika.

Postoje i neke zajedničke karakteristike magistarskih programa javne uprave u pojedinim grupama zemalja. Tako britanski i irski programi imaju istu strukturu – jednogodišnji programi s manjim brojem predmeta (oko šest), obveznim metodološkim predmetom i magistarskim radom duljine klasičnog znanstvenog članka. Također, iz sadržaja programa u tim zemljama vidljivo je poimanje javne uprave kao poddiscipline političkih znanosti s posebnim naglaskom na javne politike te nešto manje javni menadžment. Zatim, u romanskim zemljama vidljiva je rezistentnost tradicionalne strukture visokog obrazovanja pa programi variraju u pogledu trajanja i preduvjeta za upis i samo su neki usklađeni s bolonjskim zahtjevima. Osim toga, obilježje programa u tim zemljama je napuštanje dominacije upravnog prava i pravne znanosti općenito te okretanje području političkih odnosno upravnih znanosti, posebno javnim politikama, a donekle i javnom menadžmentu, s time da je taj proces najslabiji u Francuskoj s prilično otpornom tradicijom etatističkog i upravno-pravnog pristupa. German-ske zemlje, posebno Austrija, a uvjetno i Njemačka i Švicarska, ponešto nevoljko napuštaju primat pravnog i ekonomskog obrazovanja za javnu upravu te je stoga uloga njihovih institucija za obrazovanje postojećih jav-

nih službenika još uvijek značajna. Ipak, njemačka sveučilišta (i posebno stručne škole) uvode sve veći broj diplomskih programa javne uprave, javnog menadžmenta, a posebno lokalnog i regionalnog upravljanja. Skandinavske zemlje odlikuje dosljedno provođenje načela bolonjskog procesa, velik broj upravnih studija i predmeta na engleskom jeziku, važnost dodatnih sadržaja te utemeljenje programa u političkim znanostima, s nešto izraženijom komponentnom menadžerskog pristupa u Norveškoj gdje su obrazovni sustav i javna uprava pod utjecajem američkih ideja. Osim toga, izvode se i programi upravljanja i menadžmenta u pojedinim segmentima javnog sektora (zdravstvene i socijalne službe, neprofitni sektor), posebno u Švedskoj, što odgovara potrebama skandinavskog tipa socijalne države te ideji društva i uloge politike. Na kraju, Nizozemska je poseban slučaj – njezino obrazovanje za javnu upravu dosljedno počiva na kombinaciji upravne, političke, pravne i ekonomske znanosti s izraženom europskom dimenzijom, s velikim brojem programa i razvijenim znanstvenim radom na području javne uprave na svih devet sveučilišta društvenih znanosti u zemlji koja su velikom brzinom reformirala svoju strukturu i funkcioniranje u skladu s bolonjskim načelima.

Zaključno, programi obrazovanja za javnu upravu u zapadnoeuropskim zemljama pokazuju trend približavanja i ujednačivanja potaknutog suvremenim problemima javne uprave, važnosti javnih politika, specifičnim pitanjima upravljanja u upravnim organizacijama, osjetljivim odnosom uprave i politike, utjecajem vladajućih upravnih doktrina te procesima europeizacije i »bolonjizacije«. Emancipacija upravne znanosti kao samostalne discipline te održavanje njezine veze s klasičnim znanostima prava, politike i ekonomije značajka je koja povezuje programe u svim zemljama.

Važno je spomenuti da se ujednačivanje programa nastoji provesti i putem posebnih institucija, kao što su npr. prije EPAN ili danas EAPAA. Europska mreža za javnu upravu (*European Public Administration Network – EPAN*)⁴⁰ mreža je koja je krajem 1990-ih i početkom ovog tisućljeća nastojala promicati europeizaciju studijskih programa javne uprave te njihovo ujednačivanje kako bi se potakla mobilnost studenata i nastavnika, a danas je njegovu ulogu preuzelo Europsko udruženje za akreditaciju programa javne uprave (*European Association for Public Administration Accreditation – EAPAA*)⁴¹ sa svrhom usavršavanja i primjene europskog sustava akreditacije programa javne uprave u smislu povećanja kvalitete upravnog obra-

⁴⁰ <http://bl.ul.ie/epan>

⁴¹ <http://www.eapaa.org/>

zovanja. Europeizacija, suradnja i razmjena studenata i nastavnika ključni su elementi rada EAPAA-e koja je do sada akreditirala 14 programa na dodiplomskoj i diplomskoj razini, a 22 programa u postupku su dobivanja akreditacije. Posebnost akreditacije jest činjenica da je riječ o *peer-review* programima odnosno da programe ocjenjuju stručnjaci iz drugih institucija koje se bave obrazovanjem za javnu upravu (članice EAPAA-e), a ne nadređene državne ili europske institucije. Kriteriji za ocjenu programa detaljno su razrađeni, ali i fleksibilni jer nastoje uvažiti specifičnosti tradicije upravnog obrazovanja pojedinih zemalja uz nužno dosizanje postavljenih standarda u pogledu organizacije, strukture i sadržaja studija.⁴² Akreditaciju mogu dobiti dodiplomski ili diplomski programi javne uprave (3–4 odnosno 1–2 godine) te kombinirani/integralni programi (4–5 godina) kao i specijalistički programi javne uprave u trajanju 1–2 godine (*executive part-time programmes*). Ovdje navodimo i neke od standarda dosezanje kojih je potrebno za akreditaciju: (1) riječ je o programu javne uprave multidisciplinarnog karaktera koji obuhvaća teorijske i empirijske elemente; (2) struktura programa odgovara općeprihvaćenim bolonjskim standardima; (3) program je povezan s upravnom praksom, i to tako da obrazuje na način pogodan za kasnije zapošljavanje u upravi te uključuje praktični rad tijekom studija; (4) program omogućuje daljnje znanstveno usavršavanje na doktorskim studijima odnosno da je riječ o akademskim (sveučilišnim) programima te da (5) »*curriculum* programa obuhvaća izučavanje uprave s aspekta temeljnih koncepata, teorija, metoda i povijesti javne uprave«, a njegove »komponente su razrađene tako da proizvode profesionalce sposobne za inteligentnu, kreativnu analizu i komunikaciju te djelovanje u javnom sektoru... (i obuhvaćaju)... metodologiju znanstvenog istraživanja, koncepte i teorije iz disciplina ekonomije, prava, političkih znanosti, sociologije, javnih financija, informatizacije i javnog menadžmenta« (EAPAA, 2006: 6). Nema sumnje da se akreditacijom programa nastoji osigurati vertikalno prohodan sustav obrazovanja za javnu upravu sa znanstvenim utemeljenjem u upravnoj znanosti i njegovanjem multidisciplinarnog pristupa te europske dimenzije.

I na kraju, jedino što se možemo zapitati jest: *Quo vadis, Croatia?* Prikaz programa u zapadnoeuropskim zemljama i nastojanja ujednačivanja programa putem akreditacija, kao i prikaz programa u tranzicijskim zemljama koji je predmet idućeg rada, pokazuju da je Hrvatska jedina europska zemlja koja nema sveučilišni program javne uprave na dodiplomskoj ili diplomskoj razini. Financijski i drugi materijalni resursi nisu realni problem

⁴² V. EAPAA (2006) *Accreditation Criteria*

u kreiranju odgovarajućeg sustava obrazovanja za javnu upravu, već su to maćehinski odnos prema javnoj upravi općenito, nedostatak političke volje usprkos proklamiranoj posvećenosti reformi javne uprave i pridruživanju EU, kao i neslaganja u akademskoj zajednici. Ako se na političkoj i akademskoj razini uspiju otkloniti mentalne barijere i uspije uočiti važnost problema adekvatnog obrazovanja za suvremenu javnu upravu odnosno »produkcija« upravnih generalista, osnivanje i izvođenje prvenstveno magistarskog sveučilišnog programa javne uprave, a zatim i odgovarajućeg dodiplomskog programa, suplement kojeg na razini veleučilišta već postoji (tj. stvaranje vertikalno prohodnog sveučilišnog upravnog obrazovanja), pokazat će se kao ključni akcelerator realnih pozitivnih promjena u hrvatskoj javnoj upravi.

Literatura i izvori

- European Association for Public Administration Accreditation (2006) *Accreditation Criteria, Version 6 September, 2006*. <http://www.eapaa.org/OffDocs/EAPAACriteriaSept2006Rev3.pdf>
- European Association for Public Administration Accreditation (2006) *Quality Standards in Public Administration*. Draft Version 2 Presented to the IASIA/UNDESA Task Force Workshop, 2006 IASIA Conference Warsaw, Poland, July 5-8, Report issued by the IASIA/UNDESA Task Force on Standards of Excellence in Public Administration Education and Training
- Koprić, Ivan (2007) Trendovi u razvoju i mogućnosti kvalitetnijeg upravnog obrazovanja u Hrvatskoj. U: Jakša Babić (ur.) *Okrugli stol »Reforma pravnog obrazovanja«*, 30. siječnja 2007. Zagreb: HAZU, 40–62.
- Marčetić, Gordana (2005) *Javni službenici i tranzicija*. Zagreb: Društveno veleučilište u Zagrebu i Konrad Adenauer Stiftung
- Verheijen, Tony i Bernadette Connaughton (2003) Public Administration Education and Europeanization: Prospects for the Emancipation of the Discipline. *Public Administration*, 81:3, 833–851.
- Pregled obrazovanja i programa u europskim zemljama – Verheijen Tony and Bernadette Connaughton, ur. (2002) *Higher Education Programmes in Public Administration: Ready for the challenge of Europeanisation?* http://bl.ul.ie/epan/db/dir/alt_page.php?d=activitiespub&item=2
- Pregled obrazovanja i programa u europskim zemljama – <http://www.unpan.org/autoretrieve/regional.asp?region=europe&content=case%20studies>
- Internetske stranice institucija i programa